

استقبال از تغییر

پا مقاومت در برابر آن!

یوسف آذرنگ

کارشناس ارشد آموزش ریاضی و دبیر ریاضی سردشت

اشاره

مجله‌ی رشد آموزش ریاضی، تداوم معنادار خود را مدیون تعامل و تبادل نظر دائمی با مخاطبان اصلی خود که معلمان ریاضی و دست‌اندرکاران آموزش معلمان ریاضی هستند، می‌داند. به همین دلیل، بیش‌ترین تلاش اعضای هیئت تحریریه‌ی مجله، جست‌وجو برای پیدا کردن راه‌های مختلف ایجاد چنین تعامل و تبادل نظری بوده است. خوشبختانه از سال ۱۳۸۱ که به همت مسئولان محترم دفتر انتشارات کمک‌آموزشی، تولید و توزیع مجله، نظم بیش‌تری یافته و تیراژ آن نیز بالاتر رفته است، معلمان محترم ارتباط بیش‌تری با مجله‌ی خودشان برقرار کرده‌اند و بیش‌تر از گذشته، دیدگاه‌های خود را برای چاپ، ارسال دارند. به همین دلیل، آرزوی دیرینه‌ی دفتر انتشارات کمک‌آموزشی و هیئت تحریریه‌ی مجله‌ی رشد آموزش ریاضی می‌رود تا تحقق یابد. در نتیجه، با نظر هیئت تحریریه‌ی مجله، قرار شد تا دیدگاه‌های ارسالی عیناً و بدون ویرایش چاپ شوند. در ضمن، از خوانندگان محترم استدعا داریم که پاسخ‌گو و منتقد دیدگاه‌ها

باشند و تعامل و تبادل نظر را از طریق بازتاب بر آن‌ها، معنادارتر و کارآتر کنند.

البته لازم به توضیح است که دیدگاه‌های مطرح‌شده، الزاماً هم‌سو با سیاست‌ها و دیدگاه‌های دفتر انتشارات کمک‌آموزشی و هیئت تحریریه‌ی مجله‌ی رشد آموزش ریاضی نیستند.

رشد آموزش ریاضی

تغییر و اصلاح کتاب‌های درسی از ضروریات مهم برنامه‌ی درسی مدرسه‌ای است. شکی نیست که هر کتاب درسی بعد از گذشت چند سال، بنا به دلایلی از جمله: تغییر مخاطبان، رشد روزافزون اطلاعات، تولید روش‌های جدید آموزشی، به روز کردن اطلاعات، پاسخ‌گویی به نیاز مخاطبان و غیره باید دست‌خوش تغییر و تحول شود. وقتی که نیاز به چنین تغییری احساس می‌شود طبیعتاً برنامه‌ها و اهداف عالی‌تری هم مدنظر برنامه‌ریزان درسی هست تا در سایه‌ی آن بتوانند چشم‌انداز مطلوب‌تری برای برنامه‌های درسی مدرسه‌ای ترسیم کنند. تغییر یک کتاب

درسی در هر قالبی که صورت پذیرد حتماً به دنبال جبران کمبودها و نارسایی‌های کتاب قبلی است.

از نقطه‌ی شروع این کار و تدوین اهداف و برنامه‌های جدید تا پیاده کردن آن‌ها در کلاس‌های درس، مسیر پیچیده‌ای طی می‌شود که در آن مسیر، معلمان نقش محوری دارند. بدین معنی که برآوردن اهداف جدید بر دوش معلمانی است که در کلاس‌های درس، کتاب جدید را تدریس می‌کنند. با شروع سال تحصیلی جدید*، کتاب جدید التالیف ریاضی (۱) جای کتاب قبلی را گرفت و شاید با این کار، آرزوی بسیاری از معلمان و دانش‌آموزان هم برآورده شد. زیرا مدت‌ها بود آرزوی چنین تغییری را در سر می‌پروراندیم.

حال سؤال این است، استقبال از کتاب جدید ریاضی (۱) و تغییرات آن چگونه بوده است؟ تا چه اندازه می‌توان امیدوار بود که دیدگاه‌های معلمان ریاضی هم متناسب با اهداف پیش‌بینی شده در این کتاب تغییر کند؟ آیا معلمان ریاضی می‌توانند درصد قابل قبولی

از این اهداف را در کلاس های درس تحقق بخشند؟

برای بسط و توصیف این سؤال ها و سؤال هایی مشابه آن، لازم است به نکاتی در این زمینه اشاره شود.

قبل از هر چیز باید بپذیریم در مسیر اجرای برنامه ها و محقق شدن اهداف تبیین شده در برنامه های درسی، معلمان نقش یک پل ارتباطی را بازی می کنند. نقش این پل آن چنان مهم است که در صورت لرزان بودن آن نه تنها سیاست ها و برنامه های تدوین شده به اجرا در نمی آیند بلکه ممکن است نتایج معکوسی هم به دنبال داشته باشد. به راستی معلمان چگونه می توانند نقش مؤثر خود را ایفا کنند؟ یکی از روش های موجود در این راستا، برگزاری دوره های ضمن خدمت معلمان بوده است که هر ساله برای درس های مختلفی انجام می شود.

آن گونه که پیدا است، از مهم ترین اهداف این دوره ها این است که معلمان را با کتاب های درسی و تغییرات آن ها آشنا کرده و ارتباط آن ها را با مؤلفان و برنامه ریزان درسی نزدیک تر کند.

حال اگر این دوره ها از کیفیت مطلوبی برخوردار نباشد، نقش محوری که برای معلمان تعریف شده است خود به خود زیر سؤال می رود و معلمان هم نمی توانند هم سو با اهداف و برنامه های جدید پیش بروند.

در ارتباط با کتاب جدید التالیف ریاضی (۱) و جهت آشنایی معلمان ریاضی با تغییرات جدید آن، دوره ای ۴۰ ساعته در نظر گرفته شده بود و هم چنان که همکاران مطلع هستند، این دوره در تمام نقاط کشور برگزار شد تا معلمان علاوه بر آشنایی با کتاب جدید و نحوه ی تغییرات آن، با ابزارها و روش های جدیدی آشنا شوند تا در سایه ی این ها، قالب بهتری به تدریس و آموزش مفاهیم آن بدهند و بتوانند یادگیری دانش آموزان را تسهیل کنند.

اجرای این دوره هم، مشابه تمام دوره های قبلی، با کم و کاستی های زیادی همراه بود و جوابگوی تمام نیازها نبوده است. هرچند که این دوره در نوع خود ارزشمند بوده و نمی توان منافع و برخی قابلیت های آن را نادیده گرفت، ولی با وجود اهمیت واقعی دوره های تخصصی ضمن خدمت، متأسفانه بافت این دوره ها به گونه ای بوده است که کمتر مفید بوده اند و در مواردی ارزش آن ها با یک گواهی چند ساعته هم برابری نکرده است!*

این که چرا دوره های ضمن خدمت جدی گرفته نمی شود یا اجرای آن ها در قالبی خشک و بدون برنامه ریزی مناسب صورت می گیرد و یا کمتر با استقبال واقعی معلمان ریاضی همراه بوده است، جای بحث بیش تری دارد که در این مقوله نمی گنجد. اما مطلوب نبودن کیفیت برگزاری دوره های ضمن خدمت، تغییرات مطلوبی را هم به دنبال نخواهد داشت و نه تنها دیدگاه های معلمان را هم سو با تغییر کتاب و به نحو مفیدی اصلاح و تغییر نمی دهد، بلکه در مقابل تغییرات مقاوم تر هم خواهد کرد. در مواردی [که کم نبوده اند] دیده ایم و شنیده ایم که نوع و مشکل تغییرات کتاب های درسی را زیر سؤال برده اند و گاه بدون هیچ توجیه منطقی، آن ها را به باد انتقاد گرفته اند.

با این اوصاف اگر هر سال هم کتاب های درسی را عوض کنند، بی فایده خواهد بود. به راستی، دنبال کدام حلقه ی گم شده هستیم؟ چه نوع تغییری مطلوب برنامه ی درسی ماست؟ از کدام تغییر باید بیش تر استقبال کرد؟ در مقابل تغییر کتاب های درسی تا چه اندازه باید به تغییر دیدگاه های معلمان هم اهمیت داد؟ اگر ما معلمان می پذیریم که تغییر کتاب های درسی در نوع خود لازم و مفید است، باید بپذیریم که اصلاح دیدگاه های خودمان هم در همین راستا ارزشمندتر است.

اگر [به عنوان مثال] دل خوشی از نحوه ی تغییر و اصلاح کتابی مانند ریاضی (۱) نداریم، شاید به این دلیل است که هنوز نمی دانیم تغییر در چه راستایی مفید است و حذف و اضافه کردن مطالب درسی با چه انگیزه هایی انجام می شود. به طور قطع ما نیازمند ابزارهای بهتری برای نقد و بررسی کتاب های درسی هستیم. عدم آشنایی با چارچوب های موجود در کتاب ها و اصول حاکم بر سازمان دهی محتوای آن ها، موجب می شود که ما هم نتوانیم متناسب با این چارچوب ها حرکت کنیم و در بسیاری از موارد، همان تدریس کلیشه ای را که همواره در ذهن داشته ایم با خود حمل می کنیم و نه تنها تغییر را با تغییر پاسخ نمی دهیم، بلکه هر نوع تغییر و سنت شکنی را هم زیر سؤال می بریم و خود را متقاعد می کنیم که تغییر و اصلاحات جدید در کتاب ها، غیر مطلوب و غیر قابل اجراست!

بنابراین بهتر است گاه گاهی یک بازنگری کلی به نحوه ی تدریس خود داشته باشیم و چارچوب های جدید و مناسب تری برای آن تعریف کنیم و آمادگی لازم برای چنین دگرگونی هایی را در خود ایجاد کنیم تا با کسب آگاهی های بیش تر و آشنایی با دیدگاه های نظری جدید بتوانیم با تدریس مطلوب خود گامی مؤثر در جهت برآوردن اهداف تبیین شده در برنامه ی درسی برداریم.

از طرفی دیگر، اگر قرار است برنامه ای برای آموزش معلمان وجود داشته باشد، بهتر است در شکل مطلوب برگزار شود؛ زیرا برگزاری دوره های ضمن خدمت با این شکل و شمایل دردی را دوا نخواهند کرد و معلمان را بیش تر از قبل سرخورده و بی تفاوت نگه خواهند داشت.

پی نوشت

* منظور سال تحصیلی ۸۸-۸۷ است.

** برای گروه ریاضی دفتر تألیف، این حق محفوظ است که پاسخ خود را در همین ستون به چاپ برساند.